

Djävrt och fegt av LO

Dagens Nyheter den 12 juni 2015

Förra veckan publicerade LO en omfattande rapport om sysselsättning och löner. Rapporten förtjänar uppmärksamhet för både det som är bra och det som är dåligt.

Skriften innehåller god problemanalys på många områden: sysselsättningen, penning- och finanspolitiken, bristen på jämställdhet, arbetsmarknadspolitiken, vuxenutbildningen och skolan. De enda kapitel som faller ur ramen är de som behandlar den ekonomiska debattens tankeramar och den fackliga uppgiften. En återuppståndne Karl Marx skulle ha varit stolt över resonemangen som verkar röra sig i ett parallellt universum. De målar upp en nidbild av en hotande nyliberalism med tro på en självreglerande marknad som "kapitalägarna" använder som tankesystem för att både få "foglig och flexibel" arbetskraft och urholka demokratin.

LO:s sysselsättningspolitiska mål är klarare än regeringens relativa mål om EU:s lägsta arbetslöshet. LO vill ha ett mål för den reguljära sysselsättningsgraden för 20–64-åringar (sysselsättningen i procent av befolkningsgruppen) på 85 procent och ett målintervall för arbetslösheten på 2–4 procent (dock oklart för vilken åldersgrupp).

Det djävaste förslaget gäller kraftiga finanspolitiska stimulanser, främst offentliga investeringar i bostäder och infrastruktur, av storleksordningen 1,5–3 procent av BNP. Det skulle öka dagens budgetunderskott ytterligare. Det är därför lätt att bara vifta bort förslaget. Men rapporten för en hederlig diskussion om hur hushållssparandet ökat och investeringarna minskat som inspirerats av den internationella diskussionen om varaktig stagnation. Enligt den har många ekonomier hamnat i ett läge där tillräckligt hög efterfrågan skulle förutsätta så kraftigt negativa räntor att penningpolitiken inte kan uppnå dem. Då kan det krävas större budgetunderskott för att mer påtagligt minska arbetslösheten.

Det finns ändå starka skäl emot en sådan stimulanspolitik. Statslåneräntan är visserligen låg i dag men kommer gradvis att stiga. Ökad offentlig skuldsättning i dag inkräktar därför på utrymmet för budgetunderskott i eventuella framtida kriser då de kanske behövs ännu mer. En övergång till underskottsmål, som LO förespråkar, i en situation då även ett balansmål är svårt att nå, riskerar också att föra oss ut på ett sluttande plan där spärrarna mot en lössläppt finanspolitik gradvis blir allt mjukare.

Man kan också invända mot LO:s betoning av kraftigt ökade investeringar som främsta metod att snabbt öka sysselsättningen. Investeringar tar tid att dra igång. Dessutom är det redan nu brist på arbetskraft i byggsektorn. Inriktningen verkar spegla traditionell "socialistisk" investeringsromantik. Det är inte direkt fråga om någon feministisk finanspolitik trots att fler anställningar i skola, vård och omsorg vore en mer effektiv stabiliseringspolitik som dessutom svarar mot långsiktiga behov.

Vad gäller penningpolitiken är LO försiktigare. Man vill komplettera nuvarande inflationsmål med ett mål om att även stabilisera arbetslösheten runt dess långsiktigt hållbara nivå. Men det skulle knappast göra någon skillnad -eftersom Riksbanken redan i dag agerar så. Ett mer radikalt förslag,

som man inte vågar ge, vore att höja inflationsmålet till 3 eller 4 procent. Då skulle Riksbankens styrränta normalt ligga högre och risken minska att vi också i framtiden hamnar i lägen då räntan borde vara negativ. Dagens situation är idealisk för en sådan förändring, eftersom inflationen länge legat under inflationsmålet. Då kan ingen tro att vi höjer målet därför att vi har svårt att klara låg inflation.

Den största besvikelsen i rapporten är oförmågan till omtänkande i fråga om den solidariska lönepolitiken: den "politik" man själv direkt styr. Den utformades i början av 1950-talet och syftade till "lika lön för lika arbete". Idén var att tillämpa samma löner oberoende av en branschs bärkraft för att tvinga fram en strukturomvandling där lågproduktiva företag slogs ut och högproduktiva expanderade. Arbetskraften skulle få hjälp att flytta genom omskolning.

Så småningom förvandlades den solidariska lönepolitiken till en strävan att minska alla löneskillnader. Det står LO fortsatt bakom utan tillfredsställande analyser av betydelsen för vare sig sysselsättningen eller drivkrafterna för ansträngning, kompetensutveckling och utbildning.

LO vill också att lägsta löner ska öka mer än genomsnittslöner. Detta går på tvärs mot den stora diskrepans som finns mellan internationellt mycket små löneskillnader i Sverige och stora skillnader i kompetensnivå (till exempel enligt PISA-studierna) och som förmodligen är en bidragande orsak till lågutbildades svårigheter på arbetsmarknaden.

En mer rimlig slutsats är att dagens situation på ett fundamentalt sätt skiljer sig från den som rådde då den solidariska lönepolitiken etablerades. Vi klarar inte av att utbilda och subventionera bort arbetslösheten bland lågutbildade. Det finns all anledning att förbättra skol-, vuxen- och arbetsmarknadsutbildningarna. Men LO borde även försöka ge sitt bidrag genom att acceptera större löneskillnader.

Lars Calmfors